

Turistička kultura: potreba ili dodatno opterećenje u odgojno-obrazovnim programima

Nansi Ivanišević

Ured državne uprave SDŽ

Odsjek za prosvjetu i kulturu

prosvjeta-i-kultura@st.t-com.hr

Sažetak

Turistička kultura¹ naziv je projekta (2003-2013) koji na različite načine istražuje mogućnosti sustavnog uvođenja interdisciplinarnih znanja s područja kulture, posebno baštine i turizma, u odgojno-obrazovne programe. Brojne javnosti uključene u Projekt (učenci, učitelji, predstavnici sektora turizma, gospodarstva, uprave, civilnog društva, dijaspora i dr.) daju mu punu potporu. Sintagma Turistička kultura² zamišljena je i kao mogući naslov nekog vida inoviranja postojećih programa, od dopune izvannastavnih školskih aktivnosti (za trajanja projekta) do uvođenja novog izbornog, fakultativnog ili redovnog predmeta. Procjenu sadašnjeg stanja i opterećenosti, kao i moguće racionalizacije postojećih programa u korist ovih sadržaja ovlaštena su razmotriti i predložiti samo nadležna resorna tijela Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta te Agencija za odgoj i obrazovanje u mogućoj suradnji s resorima kulture i turizma. Prosudba o tome predstavlja li Turistička kultura potrebu ili dodatno opterećenje trebala bi uvažiti činjenicu da je navedena materija, prema najvažnijim međunarodnim dokumentima, temelj očuvanja i razvoja identiteta kao i gospodarskog prosperiteta.³

Ključne riječi: turizam, kultura, turistička kultura, baština, interdisciplinarnost, sustavna edukacija

Idejni pristup i kratka povijest projekta⁴

Bogata materijalna i nematerijalna baština u jedinstvenom prirodnom krajoliku predstavlja danas „temeljnu vrijednost Hrvatske i jedan od glavnih resursa za daljnji razvitak.“⁵

1 Ivanišević, N; Borčić, A; Blaslov, Z. Turistička kultura – HNOS i kurikulum; pilot projekt u SDŽ // Zbornik radova sa simpozija Zavičajna baština - HNOS i kurikulum / priredio A. Mrkonjić. Split: Književni krug, 2007. Str. 340-350.

2 Isto, str. 342. Turistička kultura je u ovom projektu upotrijebljena po prvi put sa značenjem „izgradnje kulturnog domaćina“.

3 O tome u svojim ključnim dokumentima govore dokumenti Radne grupe Vijeća Europe (1998). Kultura u srcu; prilog raspravi na temu kulture i razvoja u Europi kao i Naša kreativna raznolikost, Svjetske komisije za kulturu i razvoj, Generalna skupština UN-a (1990).

4 Ivanišević, N; Borčić, A; Blaslov, Z. Turistička kultura – HNOS i kurikulum; pilot projekt u SDŽ // Zbornik radova sa simpozija Zavičajna baština - HNOS i kurikulum / priredio A. Mrkonjić. Split: Književni krug, 2007. Str. 340-350.

5 Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.- 2015. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2011. Str. 7.

Po mišljenju domaćih i stranih stručnjaka između kulture, posebno prirodne i kulturne baštine, turizma te načina života u očuvanom okolišu u Hrvatskoj, postoji znak jednakosti⁶. Osviještenost njihova značaja i vrednovanje u kontekstu turizma pridonose očuvanju i razvoju identiteta, poštivanju različitosti kao i gospodarskom razvoju zajednice te podizanju njenog ugleda u svijetu. Staviti dijete, odnosno mladog čovjeka u izra- van, praktičan i zabavan kontakt sa svojim identitetom: prošlošću, zavičajnom baštinom – onom materijalnom i nematerijalnom, umjetnošću i tzv. “živućom kulturom“, kao i njegovim prirodnim okruženjem, prepoznato je kao temelj izgradnje cjelovite ličnosti. Na primjerima zavičajne baštine, onog što predstavlja dio osobne prošlosti i identiteta, razvija se prepoznavanje posebnosti, estetski doživljaj kao i osjećaj ponosa. Jednako tako osvješćuje se poštovanje prema „drugome“ i vrednotama njegove baštine te njenog uni- verzalnog značaja⁷. Prepoznati svekoliku kulturu i baštinu u kontekstu razvoja i budućeg zapošljavanja, s naglaskom na turizmu, pomoći će u pretvaranju kulturnih i prirodnih u nove, buduće vrijednosti.

Osim poticanja na izradu novih projekta, nastojanje Turističke kulture bilo je usmjere- no na afirmaciju već ostvarenih, iznimno zanimljivih projekata istraživanja baštine u školama u RH, njihovih potencijala za razvoj lokalne zajednice, njihovo bilježenje i obogaćenje znanjima iz turizma.

Rezultati projekta

Kroz gotovo desetogodišnje trajanje Turistička kultura je potvrdila očekivanu potrebu učenika za istraživanjem i upoznavanjem lokalne baštine, kao i različitim načinima njene valorizacije. Isti interes iskazali su učitelji i profesori različitih profila uz značajnu potporu roditelja, umjetnika, kulturnih i turističkih djelatnika, ali i lokalnih uprava, gospodarstva, poduzetništva te medija. U početku se Turistička kultura provodila u školama Splitsko-dalmatinske županije doživljavajući i druga obogaćenja: kulturno- edukativne izlete, festivale baštine i turizma te javne prezentacije. Od 2008. godine pokrenut je Natječaj za sudjelovanje na Smotri Turističke kulture u Hvaru. Pet godina za redom zainteresirane osnovne i srednje škole iz cijele Hrvatske i dijaspore (od 2010.) prijavljuju svoje sudjelovanje na zadane teme (primjerice: Dodite i posjetite naš kraj zajedno s nama, Najbolji domaćini, to smo mi!, Prirodna baština mog zavičaja). Susret grupa učenika, autora odabranih radova (pet iz osnovnih, pet iz srednjih i jedan iz dijas- pore), predvođenih nastavnicima, odvija se tijekom rujna na otoku Hvaru uz financijsku podršku gospodarskih, turističko-ugostiteljskih subjekata i lokalne uprave. Zapažene su pri tom značajne kulturološke i komunikacijske razlike, kao i zabrinjavajući stupanj uzajamnog nepoznavanja. Iskustva sa Smotri, zaključci sa završnih okruglih stolova i radionica, potaknuli su i organizaciju skupova na temu Baština i javne politike; uprava i izazovi?

Prije toga, u sklopu projekta, nastao je Zbornik učeničkih radova Turističke kulture

6 Hrvatska kulturna politika: od prepreka do mostova: izvještaj europskih stručnjaka. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 1998.

7 O istom svjedoči UNESCO- ov Obrazovni program o svjetskoj baštini za mlade

2003.-2007. te brojne knjige, plakati, brošure i radovi pojedinih škola. Internetska stranica Projekta na kojoj je, uz digitalni priručnik za učitelje, predviđeno predstavljanje učeničkih radova, zamišljena je kao virtualno mjesto susreta i turističkog razgleda „vlastitih zavičaja“.

U 2012. godini Turistička kultura primijenjena u područje strukovnog školstva, rezultira novim, od EU fondova podržanim projektom pod nazivom „Implementacija znanja o baštini u kurikulum strukovnog obrazovanja s ciljem povećanja zapošljivosti i razvoja“⁸. Cilj je ovog projekta inovirati postojeće kurikulume pet općih i pet stručnih predmeta, izraditi pripadajući priručnik kao i internetsku stranicu projekta te ispitati reakcije uključenih dionika i partnera Projekta.

Iskustvo projekta

Od početka do danas Turistička kultura razvijala se promišljajući načine integriranog uvođenja ovih interdisciplinarnih znanja u sustav odgoja i obrazovanja s naglaskom na završnim razredima osnovne škole. Pri tom se insistiralo na vrednovanju i (sukladno mogućnostima) nagrađivanju učitelja za kreativan rad, kao i na potrebi njihove dodatne edukacije. S tim ciljem uključivani su predavači iz srednjih škola i fakulteta ili stručnih krugova, uglavnom na volonterskoj osnovi (turizam, turističko vođenje, poduzetništvo, marketing, povijest umjetnosti i dr.).

Brojni primjeri dobre prakse u istraživanju baštine, kao i oni ostvareni u sklopu Projekta potvrdili su kreativnost, zainteresiranost i zadovoljstvo dionika te izvrsnost u obradi odabrane projektne ideje razrađene pod vodstvom nastavnika. S druge strane, razvidno je da su projekti različito vrednovani od školskih autoriteta, počevši od upravnih tijela škole, preko osnivača do resornog ministarstva. Projekti najčešće ovise o dobroj volji i maštovitosti pojedinaca, često na volonterskoj osnovi. Pri tom izostaje doticaj s turizmom čak i kad su u pitanju iznimno vrijedni, originalni i financijski povoljni proizvodi koji mogu značajno obogatiti lokalnu ponudu. Zbog ograničenih resursa škola, nedovoljne medijske pokrivenosti i zastupljenosti, svaki i najbolji uradak ostaje ograničen na maloj nakladi te nedovoljno prepoznat u široj javnosti.

Iskustvo je potvrdilo neusustavljenost edukacije o baštini u postojećim programima te gotovo potpuni izostanak međuresorne suradnje. Tako se može utvrditi da se sadržaji s područja kulturnog turizma ne provode kroz dogovorenu suradnju dva resora predstavljena kroz krovna tijela ministarstva kulture i turizma jednako kao što u području kulturnog i umjetničkog obrazovanja izostaje sustavna povezanost kulture s odgojem i obrazovanjem. „Spuštanjem“ na regionalnu i lokalnu razinu, izostanak sustavnosti se multiplicira povećanjem broja pozvanih dionika - osnivača škola, kulturnih, obrazovnih i drugih institucija.

⁸ Nositelj projekta je Komercijalno-trgovačka škola Split, a partneri Gospodarska škola Varaždin, Hrvatska udruga poslodavaca, Ured državne uprave za prosvjetu i kulturu, predstavnici sektora kulture, gospodarstva i civilnog društva.

Zaključak

Iskustvo i trajanje Turističke kulture opravdava uloženi trud i financijska sredstva kroz brojne afirmativne ocjene različitih stručnjaka i javnosti. Nastojanje projekta i dalje se razvija u smjeru cjelovitog rješavanja, vjerujući u sud jednog od turističkih stručnjaka kako je riječ o „potrebnoj reformi hrvatskog odgoja i obrazovanja“⁹ što znači da bi:

- suvremeni odgoj trebao djetetu i mladoj osobi ponuditi odgovarajuće instrumente u ostvarenju samosvjesnosti, komuniciranja te ovladavanju novim izazovima s naglaskom na onim globalizacijskim,
- prostor kulture trebao dati cjelovite i relevantne odgovore na pitanje osobnog, lokalnog i nacionalnog identiteta te uloge kreativnosti u njihovoj daljnjoj izgradnji,
- obrazovni sustav, sukladno tome, trebao bi intervenirati stvarnim inovacijama i racionalizacijama pojedinih nastavnih sadržaja, unutar nacionalnih granica i onih predviđenih za dijasporu, a u korist ovog ili sličnih interdisciplinarnih predmeta, koje nameće vrijeme u kojem živimo,
- tržište rada sa svoje strane, moralo bi osigurati sva relevantna saznanja glede svojih potreba i zakonitosti, uloge poduzetništva u prevenciji nezaposlenosti pa i samozapošljavanju u vremenu rastuće nezaposlenosti.
- turizam bi pri tom mogao dati instrumente za kvalitetno i konstruktivno objedinjavanje svega navedenoga što se danas jednim imenom može prepoznati unutar pojma održivi razvitak.

Tijek i rezultati rada kao i mišljenje brojnih stručnjaka i zainteresiranih nastavnika, roditelja i građana, ukazali su na poželjnost prilagođavanja uključenih znanja i drugim dobnim grupacijama – od predškolskog uzrasta do treće dobi. Svoju načelnu potporu cilju ostvarivanja projekta dosad su izrazila gotovo sva krovna resorna tijela: ministarstva obrazovanja, kulture i turizma, Agencija za odgoj i obrazovanje, Hrvatska turistička zajednica te brojne regionalne i lokalne samouprave, a partneri iz područja gospodarstva iskazali svoju želju da isti pomažu u sklopu svoje gospodarsko-socijalne odgovornosti. Odgovor na pitanje kako usustaviti predmetnu materiju, predstavlja jedan od glavnih izazova za javne politike kulture, obrazovanja i turizma, kao i sustav u cijelosti.

Literatura

1. Hrvatska kulturna politika: od prepreka do mostova: izvještaj europskih stručnjaka. Zagreb : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 1998.
2. Ivanišević, N; Borčić, A; Blaslov, Z. Turistička kultura – HNOS i kurikulum; pilot projekt u SDŽ // Zbornik radova sa simpozija Zavičajna baština - HNOS i kurikulum / priredio A. Mrkonjić. Split: Književni krug, 2007. Str.340-350.

9 Iz razgovora s Dragičević, M., Horwath d.o.o.

3. S margina u središte: prinos raspravi o kulturi i razvoju u Europi: sažetak Izvještaja koji je Europska grupa za kulturu i razvoj pripremila za Vijeće Europe, srpanj 1997. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 1998.
4. Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.- 2015. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2011.
5. Svjetska baština u rukama mladih: kako je upoznati, negovati i djelovati: priručnik i nastavani materijali za učitelje. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO: Ministarstvo kulture, 2011.